

CLASICI AI LITERATURII UNIVERSALE

LEV TOLSTOI

◆
Părintele Serghie
și alte proze

Antologie, cuvânt-înainte și tabel cronologic de

ALINA SÂRBU

Traducere din limba rusă de

ANCA IRINA IONESCU

CORINT

DOI BĂTRÂNI¹

„Doamne”, I-a zis femeia, „văd că ești proroc. Părinții noștri s-au închinat pe muntele acesta; și voi ziceți că în Ierusalim este locul unde trebuie să se închine oamenii.” „Femeie”, i-a zis Iisus, „crede-Mă că vine ceasul când nu vă veți închina Tatălui, nici pe muntele acesta, nici în Ierusalim. Voi vă închinați la ce nu cunoașteți; noi ne închinăm la ce cunoaștem, căci Mântuirea vine de la iudei. Dar vine ceasul, și acum a și venit, când închinătorii adevărați se vor închina Tatălui în duh și în adevăr; fiindcă astfel de închinători dorește și Tatăl.”

Ioan 4, 19

I

Erau odată doi bătrâni care se hotărâseră să pornească împreună în pelerinaj, să se roage Domnului chiar la Ierusalim. Unul din ei era un mujic înstărit, pe nume Efim Tarasîci Șeveliov. Celălalt era un om nu prea bogat, pe nume Elisei Bodrov.

Efim era un mujic de toată isprava: nu bea, nu se atingea deloc de tutun (adică nici nu îl fuma, nici nu îl priza), nu înjura niciodată, erau un om aspru, dar drept. Efim fusese de două ori staroste al satului și de fiecare dată, la plecarea din funcție, lăsase socotelele în bună rânduială. Familia lui era numeroasă: avea doi fii și

¹ Povestirea *Dva starika* (rus.) a fost scrisă în 1885 și publicată în în același an. Este una dintre prozele tolstoiene de inspirație folclorică (vezi și nota 1, p. 35) (n. red.).

un nepot însurat și toți trăiau laolaltă. Ca înfățișare, era un bărbat voinic, bărbos și abia după ce trecuse de 60 de ani barba începuse să-i încărunească.

Elisei era un bătrânel nici bogat, nici sărac. Mersese prin toată lumea ca dulgher, iar la bătrânețe ședea acasă și creștea albine. Unul dintre fiii lui plecase de acasă în căutare de lucru, celălalt era cu el. Elisei era un om inimos și vesel. Mai bea și câte o votcă, trăgea și câte un fum de țigară, îi plăcea și să cânte, dar era un om potolit, trăia în bună înțelegere cu cei ai casei și cu vecinii. Era un bărbat nu prea înalt, negricios, cu o barbă cârlionțată și, la fel ca și sfântul lui patron, Sfântul Ilie Prorocul, avea capul chel, chel tot.

Cei doi bătrâni își făgăduiseră de mult și se înțeleseseră să meargă împreună, dar Tarasîci tot nu-și găsea timp: nu putea să-și aranjeze treburile. Abia termina cu una și începea cu alta: ba să-și însoare nepotul, ba să aștepte până se întoarce mezinul din armată, ba să-și construiască o casă nouă.

Și într-o zi de sărbătoare cei doi bătrâni se întâlniră și se așezară pe o buturugă.

— Ei, ce facem, spuse Elisei, când pornim să ne ținem făgăduiala?

Efim se încruntă:

— Mai stai puțin, spuse el, anul acesta a fost tare greu pentru mine. Am început să construiesc căsuța asta, gândeam că o să mă coste puțin peste 100 de ruble, dar uite că am și ajuns la 300 și tot n-am mai terminat-o. Se vede că abia la vară. La vară, cu ajutorul lui Dumnezeu, plecăm neapărat.

— După mintea mea, spuse Elisei, n-avem de ce să amânăm, trebuie să plecăm acum. Primăvara e vremea cea mai potrivită.

— Vremea ca vremea, dar treaba e-ncepută, cum s-o las?

— Da' ce, nu ai pe nimeni? Fiu-tău poate să aibă grijă de casă.

— Ce să aibă grijă! Băiatul meu cel mare nu-i deloc de nădejde – trage cam mult la măsea!

— Cumetre, noi o să murim și ei o să trăiască și fără noi. Și băiatul trebuie să capete experiență!

— Așa o fi, nu zic „nu”, da’ eu vreau să văd cu ochii mei lucrarea isprăvită!

— Ei, dragul meu! Niciodată n-o să poți să sfârșești toate treburile! Mai deunăzi la mine acasă femeile spălau și dereticau că vine sărbătoarea. Trebuie să faci ba una, ba alta, și ziua nu-ți mai ajunge. Și atunci nora cea mare, femeie înțeleaptă, spuse: „Slavă Domnului, zice ea, că vine sărbătoarea și nu ne așteaptă pe noi, că oricât am trebălui, tot nu vom putea face tot-tot”.

Tarasîci a căzut pe gânduri.

— Am dat o groază de bani pe casa asta; și nici la drum nu poți porni cu mâna goală. Ne trebuie destul de mulți bani – vreo sută de ruble.

Elisei izbucni în răs:

— Nu vorbi cu păcat, spuse el, cumetre. Ești de zece ori mai înstărit ca mine și vorbești de bani! Numai spune când plecăm, că nici eu n-am bani, da’ o să fac rost.

Zâmbi și Tarasîci:

— Ia te uită la el, bogătașul! Și de unde o să faci rost?

— Mai scotocesc pe-acasă, o să găsesc eu ceva; iar dacă nu ajunge, mai vând vecinului vreo zece stupi din cei scoși de la iernat. Că de mult mă tot roagă.

— Dar anul acesta o să roiască bine și o să-ți pară rău.

— Să-mi pară rău? Nu, cumetre! În viață nu mi-a părut rău de nimic, decât de păcatele făcute. Iar dacă am făgăduit, trebuie să mergem. Asta este, mergem!

II

Și Elisei reuși să-și convingă prietenul. S-a gândit și s-a tot gândit Efim, iar a doua zi s-a dus la Elisei.

— Ai dreptate, zise el, mergem. Viața și moartea noastră sunt în mâinile Domnului. Trebuie să mergem cât mai suntem în viață și în puteri.

O săptămână mai târziu, bătrânii erau gata de drum. Tarasîci avea bani de acasă. Își luă pentru el 100 de ruble, îi lăsă însă și nevestei vreo 200.

Se pregăti și Elisei de drum: vându vecinului zece stupi și tot ce avea să roiască în vara aceea de la cei zece stupi. Și luă pentru toți 70 de ruble. Restul de 30 de ruble le adună de prin casă de la toți ai lui. Bătrâna îi dădu toți banii pe care și-i pusese deoparte pentru înmormântare; nora îi dădu și ea din banii săi.

Efim Tarasîci își lăsă toate treburile în seama fiului celui mare: unde și cât să cosească, unde și cât bălegar să ducă pe câmp, cum să termine de construit casa și cum să-i facă acoperișul. Se gândise la tot și îi spuse tot. Elisei însă bătrânei lui îi zise doar atât: să pună deoparte ce va roi de la stupii cei noi și să-i dea, fără nicio înșelătorie, vecinului, iar despre treburile casei nu-i spuse nimic. Treaba avea să îi arate ea singură cum trebuie făcută. „O să fiți stăpâni, descurcați-vă cum veți ști mai bine!”

Așa că amândoi bătrânii erau pregătiți. Ai casei le coapseră lipii, ei își cusură traistele, își tăiară obiele noi, încălțară galoși noi și plecară. Familiile îi conduseră până la capătul satului, apoi își luară rămas-bun și bătrânii porniră la drum.

Elisei a purces cu inima ușoară și, cum s-a îndepărtat de sat, a uitat de toate treburile. Se gândea numai cum să-i facă pe plac tovarășului său de drum, cum să nu spună nimănui vreun cuvânt greu, cum să ajungă în bună pace și iubire până acolo și să se întoarcă înapoi acasă. Elisei mergea pe drum și fie murmura rugăciuni pentru el însuși, fie își recita în minte pe dinafară viețile sfinților, atâtea câte le știa. Mergea pe drum și era bucuros. Dar un singur lucru nu reușise să facă Elisei: ar fi vrut să renunțe la trasul tutunului pe nas și își lăsase și tabachera acasă, dar îi era

dor de ea. Pe drum i-a dat un om alta. Și, din când în când, mai rămânea în urma tovarășului său ca să nu-l ducă în păcat, și mai priza niște tutun.

Efim Tarasîci mergea cu pas apăsător, voinicește, nu făcea rău și nu vorbea fără rost, dar nici sufletul nu-i era ușor. Nu-i ieșeau din minte grijiile casei. Se tot gândea la ce se întâmpla acasă. Nu cumva uitase să-i spună ceva fiului și oare fiul avea să facă așa cum îi spusese? Vedea pe drum că oamenii sădeau cartofii sau cărau bălegarul în câmp și se gândea: oare fiul lui făcea și el așa cum îi poruncise? Parcă îi venea să se întoarcă și să-i arate sau să facă el singur totul.

III

Și merseră așa bătrânii vreme de cinci săptămâni, iar opincile de acasă li se rupseră, așa că își cumpărară altele și astfel ajunseră în țara hoholilor¹. De când plecaseră de acasă, plățiseră pentru înoptat și pentru mâncare, dar, când ajunseră la hoholi, aceștia începură să-i poftescă în casele lor care mai de care. Îi primeau înăuntru, le dădeau de mâncare, nu luau niciun ban, ba le mai dădeau și câte o traistă cu pâine pentru drum sau le mai coceau și lipii. Și au străbătut astfel bătrânii vreo 700 de verste, au mai trecut de o gubernie și au ajuns într-un loc unde recolta nu se făcuse. De primit în case îi primeau oamenii și bani nu le luau pentru înoptat, dar nu le mai dădeau de mâncare. Nici măcar pâine nu le dădeau peste tot, uneori nici cu bani nu puteau face rost. Cu un an în urmă, povesteau oamenii, nu se făcuse nimic. Cei care erau mai bogați se ruinaseră, vânduseră tot; cei mijlocași ajunseseră săraci; iar săracii fie se duseseră pentru totdeauna, fie porniseră prin lume, sau o mai duceau ca vai de lume la ei acasă. Iarna mâncaseră pleavă și lobodă.

¹ Ucrainenii (n. trad.).

Odată bătrânii înnoptară într-un orașel, cumpărară 15 pfunzi de pâine și porniră în zori, ca să străbată cât mai mult înainte să înceapă arșița. Și străbătură ei așa vreo zece verste, până ce ajunseră la un pârâu, se așezară jos, luară apă într-o cană, înmuiară pâinea, mâncară și își schimbară încălțările. Mai șezură un timp să se odihnească. Și Elisei scoase tabachera. Efim Tarasîci clătină din cap:

— Cum de nu te-ai lăsat până acum de pacostea asta? întrebă el.

Elisei dădu din mână:

— M-a învins păcatul, spuse el, ce să fac!

Se ridicară și porniră mai departe. Mai străbătură zece verste. Ajunseră într-un sat mare și îl străbătură de la un capăt la altul. Se făcuse deja cald. Elisei era obosit, voia să se odihnească și să bea ceva, dar Tarasîci nu voia să se oprească. Tarasîci era mai voinic, rezista mai bine la drum, iar lui Elisei îi venea greu să țină pasul cu el.

— Aș bea ceva, zise el.

— Păi bea, dar eu nu vreau.

Elisei se opri:

— Tu nu mă aștepta, spuse, eu dau numai o fugă până aici, în coliba asta, să beau ceva. Și te ajung din urmă.

— Foarte bine, răspunse el.

Și Efim Tarasîci porni de unul singur înainte pe drum, iar Elisei se întoarse spre colibă.

Bătrânul se apropie de colibă. Aceasta nu era mare, era făcută toată din lut; partea de jos era neagră, în sus era albă, lutul se crăpase deja, se vedea că nu mai fusese lipită de mult, acoperișul era și el descoperit într-o parte. În colibă se pătrundea din curte. Elisei intră în curte și văzu că lângă prispă stătea lungit un bărbat fără barbă, slab, numai în cămașă și în nădragi, așa cum umblă hoholii. Se vedea că omul se întinsese la umbră, dar de acum soarele îl lovea din plin. Stătea culcat, dar nu dormea. Elisei strigă la el, îi ceru de băut, dar omul nu răspunse. „Ori e bolnav,

ori e morocănos”, își zise Elisei și se apropie de ușă. Și atunci auzi că în colibă plângea un copil. Elisei bătu cu inelul din ușă. „Oameni buni!” Niciun răspuns. Atunci bătu cu bățul în ușă: „Creștinilor!” Nicio mișcare. „Robii lui Dumnezeu!” Tot nimic. Elisei dădu să plece mai departe, când auzi că dincolo de ușă gemea cineva. „Să nu fi dat de vreun necaz oamenii ăștia? Trebuie să mă duc să văd!” Și Elisei intră în colibă.

IV

Așa că Elisei trase de inelul ușii – aceasta nu era încuiată. Dădu ușa într-o parte și străbătu tinda. Ușa spre odaie era deschisă. În stânga era soba, drept în față, colțul pentru oaspeții de seamă; în colț – icoanele și o masă; lângă masă, o laviță; pe laviță ședea o bătrână numai în cămașă și cu părul desfăcut, cu capul lăsat pe masă și alături de ea un băiețel slab, galben precum ceara și cu burta umflată, care o trăgea pe bătrână de mânecă și scâncea, cerând ceva. Elisei păși înăuntru în odaia unde stăruia un miros greu. Se uită și văzu că pe patul din spatele sobei zăcea o femeie. Zăcea cu fața în jos și nu vedea nimic, horcăia numai și zvâcnea dintr-un picior, aici îl întindea, aici îl strângea. Se răsucea de pe o parte pe alta și mirosul cel greu venea de la ea – se vede că făcea pe ea și n-avea cine să curețe. Bătrâna înălță privirile și îl văzu pe străin.

— Ce-ți trebuie? întrebă ea. Omule, n-avem nimic.

Elisei se apropie de ea.

— Roaba lui Dumnezeu, spuse el, am venit să beau ceva.

— N-avem, doar îți zic, n-avem cum s-o scoatem. Du-te-n drumul tău!

Elisei începu să întrebe:

— Dar ce este, nu e nimeni sănătos la voi s-o spele pe femeia asta?

— Nu mai e nimeni; băiatul meu își dă duhul în curte, iar noi murim aici.

Băiatul tăcuse – văzuse un om străin; dar cum termină de vorbit bătrâna, o apucă din nou de mânecă:

— Pâine, bunico, pâine! și izbucni din nou în plâns.

Elisei voia s-o mai întrebe ceva pe bătrână, dar atunci mujicul intră în colibă, merse de-a lungul peretelui și dădu să se așeze pe laviță, dar nu ajunsese până acolo și se prăbuși în colț, lângă prag. Nici nu mai încercă să se ridice și începu să vorbească. Rostea câte un cuvânt și se oprea să-și tragă sufletul, apoi rostea altul.

— Boala, zise el, a dat boala peste noi... Flămânzi. Uite... Se stinge de foame! Și mujicul arătă cu capul spre băiat și începu să plângă.

Elisei își scutură traista de pe umăr, își eliberă brațele, puse traista pe jos, apoi o ridică pe laviță și începu s-o dezlege. O dezlegă, scoase pâinea, cuțitul, tăie o bucată și o dădu mujicului. Acesta n-o luă, ci arătă spre băiat și spre o fetiță: „Dă-le lor!” Elisei i-o dădu băiatului. Băiețelul văzu bucată, se întinse, o apucă apoi cu amândouă mânuțele, își îngropă nasul în ea și plecă. De după sobă apărură și o fetiță cu ochii ațintiți la pâine. Elisei îi dădu și ei. Mai tăie o bucată și dădu și bătrânei. Aceasta o luă și începu să mestece.

— De-am putea aduce un pic de apă, zise ea, mi s-a lipit gura. Am vrut să aduc, zise ea, ieri... Sau azi... Nu mai țin minte... Am căzut, n-am ajuns... Și găleata a rămas acolo, numai să n-o fi luat-o cineva.

Elisei întrebă unde e fântâna lor. Bătrâna îi explică și Elisei se duse, găsi găleata, aduse apă, le dădu oamenilor să bea. Copiii mâncară pâine și băură apă, mâncă și bătrâna, dar mujicul nu voia să mănânce.

— Sufletul meu nu primește, spunea el.

Femeia nu se ridica deloc, nici nu-și venea în fire, numai se zvârcolea pe pat. Elisei se duse la prăvălia din sat, cumpără făină,

mei, sare, ulei. Căută o toporișcă, tăie lemne, făcu foc în sobă. Fetița începu să-l ajute. Elisei făcu ciorbă, fierse o cașă și îi hrăni pe oameni.

Mujicul mîncă puțin, mîncă și bătrîna, iar fetița și băiatul linsă și ceașca, apoi se culcară îmbrățișați și adormiră.

Mujicul și bătrîna începură să povestească apoi cum căzuse năpasta pe capul lor:

— Nici înainte n-o duceam prea bine, spuseră ei, dar acum nu s-a făcut nimic și încă din toamnă am început să mîncăm ce mai rămăsese. Am mîncat tot și-am început să cerem de la vecini, că-s oameni buni. La început, ne-au dat, dar după aceea n-au mai vrut. Unii din ei ar fi vrut să dea, dar nu mai aveau ce. Și nu ne venea nici nouă să tot cerem: eram datori în toate părțile – și cu bani, și cu făină, și cu pâine.

— Am căutat de lucru, spuse mujicul. Dar nu-i de lucru. Lumea se-mbulzește peste tot să caute de lucru pentru mîncare. Bătrîna și fetița au început să meargă la cerșit mai departe de casă. O zi muncești, iar două zile umbli să cauți de lucru. Pomana era mică, nimeni nu avea pâine. Am dus-o așa, cu chiu, cu vai, și ne gîndeam că o s-o scoatem la capăt pînă la recolta nouă. Dar din primăvară oamenii nu ne-au mai dat nimic și atunci ne-a lovit și boala. Era rău de tot. O zi mîncam, două, nu. Am început să mîncăm iarbă. Iar de la iarba aia, femeia s-a îmbolnăvit. Și ea a căzut la pat, spuse mujicul, era sleită de puteri. Și nu avem cu ce s-o lecuim.

— M-am zbătut numai eu de una singură, spuse bătrîna, dar n-am mai avut nici eu puteri și am slăbit de tot fără mîncare. A slăbit și fetița, apoi s-a și îmbolnăvit. Am trimis-o la vecini, n-a vrut să se ducă. A înțepenit într-un colț și n-a vrut să mai meargă. Alaltăieri a trecut vecina pe la noi, dar a văzut că suntem bolnavi și flămânzi, așa că s-a întors pe călcăie și a plecat. Bărbatul ei e plecat, are copiii mici și n-are cu ce să-i hrănească. Așa că zăcem aici și așteptăm să vină moartea.

Elisei îi ascultă până la capăt și se răzgânde: nu mai porni în aceeași zi să-l ajungă din urmă pe tovarășul său și rămase acolo peste noapte. Dimineața, Elisei se sculă, începu să trebăluiască prin casă ca și când el ar fi fost gospodarul. Frământă aluatul pentru pâine împreună cu bătrâna, făcu focul în sobă. Se duse împreună cu fetița în vecini să facă rost de cele trebuitoare. Dar nu găsea nimic, totul fusese dat pe mâncare: și lucrurile din gospodărie, și hainele. Și atunci Elisei se apucă să facă el cele de trebuință: le făcea cu mâna lui sau le cumpăra. Și Elisei petrecu așa o zi, apoi a doua, apoi și a treia. Băiețelul se îndreptase, începuse să meargă pe laviță, să se alinte pe lângă Elisei. Iar fetița se înveselise de tot, îl ajuta la toate treburile. Alerga întruna după Elisei:

— Nene, nene!

Se înzdrăveni și bătrâna și se duse la vecină. Mujicul se ridică și el în picioare și începu să meargă ținându-se de perete. Mai zăcea numai femeia, dar și aceasta în a treia zi își reveni și ceru de mâncare.

„Ei, își zise Elisei, nu mă gândeam să irolesc atâta timp, acum a venit vremea să-mi văd de drum.”

VI

A patra zi se nimeri să fie sfârșitul postului și Elisei își zise: „Hai să fac dezlegarea postului cu oamenii aceștia, să le cumpăr ceva de sărbătoare și spre seară plec”. Și se duse Elisei din nou în sat, cumpără lapte, făină albă, slănină. Și a gătit și a copt împreună cu bătrâna, iar a doua zi de dimineață Elisei s-a dus la liturghie, apoi s-a întors și s-a cinstit cu oamenii. În acea zi se ridică din pat și nevasta și începu să se miște prin casă. Iar mujicul se bărbieri, își puse o cămașă curată – căci bătrâna spălase rufele – se duse în sat la un mujic bogat să-l roage să se milostivească de el. Își amanetase la mujicul acesta bogat și pășunea, și ogorul, și

se duse să-l roage să-i dea înapoi pășunea și ogorul până la recolta nouă. Spre seară gospodarul se întoarse abătut și izbucni în plâns. Mujicul cel bogat nu se îndurase de el și îi spusese doar: „Adu banii!”

Elisei căzu din nou pe gânduri. „Cum or să trăiască de acum înainte? Oamenii or să se ducă la coasă, iar ei n-au ce cosi, căci fâneța e zălogită. Se coace secera, oamenii se apucă s-o strângă (și ce frumos a răsărit, măculiță!), dar ei n-au ce secera: desetina lor e vândută mujicului bogat. Dacă plec eu, oamenii ăștia n-o mai scot la capăt.”

Elisei era atât de frământat de gânduri, că nu mai plecă în seara aceea, amână pe dimineață. Se duse să doarmă afară, în curte. Își spuse rugăciunea, se culcă, dar nu putu să adoarmă. Trebuia să plece, că și așa cheltuise destui bani și irosise o grămadă de timp, dar îi era și milă de oameni. „Se vede treaba că nu poți să le împaci pe toate: am vrut să le aduc nițică apă și să le dau un coltuc de pâine și uite unde am ajuns! Acum trebuie să-i răscumpăr și pășunea, și ogorul. Iar dacă îi răscumpăr ogorul, să le cumpăr și copiii o vacă, iar mujicului un cal, să care snopii. Te-ai cam încurcat, frate Elisei Kuzmici! Ai scăpat frâul din mână și acum nu mai știi pe unde să scoți cămașa!”

Elisei se ridică în picioare, își luă caftanul de sub cap, îl desfăcu, scoase tutunul și trase pe nas, sperând că o să-și limpezească în felul acesta gândurile. Dar nici vorbă de așa ceva: se gândea și se tot gândea, dar nu-i venea nicio idee. Trebuia și să plece, dar și de oameni i se rupea inima. Și nu știa ce să facă. Înfășură din nou caftanul sub cap și se întinse pe jos. Și stătu el cât stătu întins așa, iar abia când cântară cocoșii, începu și el să picotească. Și dintr-odată i se păru că îl trezise cineva. Și vedea că era gata îmbrăcat de drum și cu traista în spinare, și cu bățul în mână și că trebuia numai să iasă pe poartă, iar poarta era numai întredeschisă, atât cât să se strecoare el singur afară. Și când dădu

să iasă, i se agăță traista într-o parte. Dădu s-o desfacă, dar i se agăță o obială în partea cealaltă și i se desfăcu. Începu s-o desfacă, dar ce să vezi? Nu se agățase în împletitură, ci îl ținea fetița care striga: „Nene, nene, pâine!” Se uită în jos spre picior și văzu că băiețelul îl ținea de obială, iar de la fereastră se uitau la el bătrâna și mujicul. Elisei se trezi din somn și spuse cu voce tare: „Mâine le răscumpăr ogorul și pășunea, le cumpăr și un cal și făină să le ajungă până la recolta nouă, le cumpăr și copiilor o vacă. Altfel mă duc să-l caut pe Hristos peste mare, dar s-ar putea să-L pierd din inima mea.” Apoi Elisei adormi și dormi așa până dimineața.

Dimineața se trezi devreme. Se duse la mujicul cel bogat și răscumpără ogorul cu secară, îi dădu banii și pe pășune. Cumpără o coasă – căci și pe aceea o vânduseră – și o aduse acasă. Îl trimise pe mujic la coasă, iar el porni pe la ceilalți mujici: la cârciumar găsi de vânzare o căruță cu cal. Se tocmi cu el și o cumpără, apoi cumpără și un sac de făină, îl puse în căruță și plecă apoi pe jos să cumpere o vacă. Și pe drum ajunse din urmă două femei. Acestea mergeau și sporovăiau între ele. Elisei auzi că vorbeau pe limba lor, a hoholilor, dar le înțelese.

— Uite, la început nici nu-l cunoșteau și au crezut așa, că e un om simplu. A intrat să ceară de băut, așa ziceau și apoi a rămas acolo. Și ce nu le-a cumpărat! Am văzut cu ochii mei cum a cumpărat astăzi de la cârciumar un cal și o căruță. Nu mai sunt astfel de oameni pe lume. Trebuie să mă duc și eu acolo să-l văd.

Elisei auzi, înțelese că femeile îl laudă și nu se mai duse să cumpere vaca. Se întoarse la cârciumar, îi dădu banii pe cal, îl înhămă la căruță și plecă apoi cu făina acasă. Se apropie de poartă, se opri și coborî din căruță. Țăranii au văzut calul și s-au mirat. Se gândeau că pentru ei cumpăraseră calul, dar nu îndrăzneau să spună. Stăpânul casei ieși și deschise poarta.

— Da' de unde ai calul, unchiule? întrebă el.

— L-am cumpărat, răspuse Elisei. A fost ieftin. Cosește, te rog, un braț de iarbă și pune-l în căruță. Și ia și sacul.

Omul a deshămat calul, a dus sacul în hambar, a cosit un braț de iarbă și i-a pus calului în căruță. S-au dus la culcare. Elisei s-a culcat afară, unde își dusesese și traista de cu seară. Toată lumea adormi. Elisei se sculă, își legă traista, se încălță, își puse caftanul și porni la drum în urma lui Efim.

VII

A mers Elisei așa vreo cinci verste. Începuse să se lumineze de ziuă. Apoi se așază sub un copac, își desfăcu traista și începu să-și numere banii. Îi mai rămăseseră 17 ruble și 20 de copeici. „Ei, cu ăștia nu treci marea! Și să cerșești în numele lui Hristos e cel mai mare păcat. Cumătrul Efim o să ajungă și fără mine, o să aprindă o lumânare și pentru mine. Iar eu se vede că am să rămân dator cu fâgăduiala mea până la moarte. Bine că Dumnezeu e milostiv și o să mă rabde!”

Elisei se ridică de jos, își aruncă traista pe umăr și porni înapoi. Dar ocoli satul acela pe departe, să nu-l vadă oamenii. Și Elisei ajunse curând acasă. Când mersese încolo i se păruse greu, abia se ținea după Efim, iar înapoi parcă îl ajuta Dumnezeu, mergea și nu simțea oboseala. Mergea parcă jucându-se, răsuca bățul în mână și făcea câte 70 de verste într-o zi.

Elisei ajunse acasă. Recolta fusese deja strânsă de pe câmp. Ai lui de acasă se bucurară să-l vadă pe bătrânul lor și începură să-l întrebe ce și cum, de ce rămăsese în urmă, de ce nu mai ajunsesese acolo, de ce se întorsese acasă? Dar Elisei nu le povesti nimic.

— Nu a fost voia Domnului. Am pierdut banii pe drum și am rămas în urmă. Așa că n-am mai ajuns. Să mă iertați și voi, pentru numele lui Hristos!

CUPRINS

<i>Cuvânt-înainte</i>	5
<i>Prefață</i> de Lev Tolstoi	7
<i>Tabel cronologic</i>	27
DIN CE TRĂIESC OAMENII	35
TREI ÎNTREBĂRI	62
DE LA SCÂNTEIA NESTINSĂ, CASA ȚI-E APRINSĂ	67
DOI BĂTRÂNI	84
CÂT DE MULT PĂMÂNT ÎI TREBUIE OMULUI	109
TREI PUSTNICI	127
FINUL	136
PĂCĂTOSUL POCĂIT	157
CAFENEAUA DIN SURAT	161
STĂPÂN ȘI SLUGĂ	170
PĂRINTELE SERGHIE	227
<i>Bibliografie</i>	283